

- 1- Engellilik Türleri ve Özel Gereksinimleri
- 2- Destek Teknolojiler ve Araç- Gereçler,
- 3- Engellilikle İlgili Yasalar
- 4- Engelli Bireylerle İletişim

ENGELLİ GRUPLARI VE ÖZEL GEREKSİNİMLERİ

Az Görenler

- Okudukları metinler puntosu büyük olan harfler ile yazılmalıdır.
- Tabelalar , etiketler vs zemin ve yazı olarak kontrast renklerle düzenlenmelidir.
- Çoğu az gören bireyler için siyah zemine beyaz yazıyı okumak en kolay yoldur.
- Büyük harflerle yazmaktan kaçınılmalı; çünkü, cümlelerin nerede bittiğini anlamada sorun yaşanabilir.
- Işıklandırma önemlidir; parlak ışıktan kaçınılmalıdır.
- Okudukları yazılar parlak kağıtlara yazılmamalıdır.
- Bulundukları mekanın duvarları parlak boya ile boyanmamalıdır.
- Kırmızı ve yeşil tonların kombinasyonundan kaçınılmalıdır.
- Renk seçimi,ışıklandırma ile düşünülmelidir.
- Farklı renkler binalarda kapıların, farklı katların veya maddelerin üzerinde kullanılmalıdır.
- Yürüdükleri yollarda ayaklarının takılmaması için herhangi bir eşya konulmamalıdır.
- Bulundukları okul veya iş yerlerinde olan fiziki değişiklikler, eşya veya araç gereç değişiklikleri ilgili kişilerce bildirilmelidir.
- Prizma gözlük ve büyüteç kullanabilirler.

Görme Engelliler

- Yerlerde yön bulmak için kabartma zemin yönlendirmeler olmalıdır.
- Asansörlerde rakamlar Braille ile yazılmalı ve sesli yönlendirmeler olmadır.
- Bulundukları iş yeri veya okullarda Braille ile kat krokileri olmalıdır.
- Görme engelli bireyler için eğer Braille (KabartmaYazı) ile okuma biliyorsa metinler bu yazı ile basılmalıdır.
- Bilgisayarlara sesli ekran okuyucu ve kabartma ekran temin edilmelidir.
- Eğitimini alabilmesi veya işini yapabilmesi için gerekiyorsa refakatçi olmalıdır.
- Okulunuzda yeni okumaya veya işyerinizde yeni çalışmaya başlayan görme engelli bireylere bulundukları binayı tanıtmak üzere bir tur yapılmalıdır.

İşitme Engelliler

Az İşitenler:

- İşitme engelli öğrencinin sınıfına veya çalışanın bulunduğu mekana FM indüksiyon döngüsü temin edilmelidir. İşitme cihazları bilhassa sınıf ortamındaki seslerin kulağa gürültü olarak getirmesi dolayısıyla bir süre sonra baş ağrısı yaratır ve birey cihazı

kulağından çıkarmak durumunda kalır. FM indüksiyon döngüsü geriden gelen gürültüyü filtreleyerek engelli bireyin konuşulanları rahatça duymasını sağlar.

Totaller:

- Yazılı metinler, tabelalar olmalıdır.
- Işıklı uyarılar olmalıdır.
- Bulundukları kurumda işaret dili bilen çalışanlar olmalıdır.

Konuşma Zorluğu Olanlar

- Yüzünde felç olanlar,
- Serebral Palsisi olanlar,
- Ses protezi kullananlar (Ses protezi kanser nedeniyle gırtlığı alınan kişilere takılır)
- İşitme engelliler,
- Kekemeler,

Konuşmakta zorlanırlar.

İletişimin sağlıklı gerçekleşmesi için sözlü sınav veya iş görüşmesi veya toplantılarında mekanın sessiz olmasına dikkat edilmelidir.

Kısa Boyluluk

Boyu en fazla 1m 45 cm ve daha az olan kişiler engelli grubuna girer. Büyüme bozukluğu ile ilgili yaklaşık 200 tanı grubu bulunmaktadır.

- Bulundukları yerde eşyalar ve fiziki düzenlemeler ulaşabilecekleri maksimum yüksekliğe göre ayarlanmalıdır.
- Eğitim alanları ve iş yerlerinde kullanılacak araç gereçler kullanabilecekleri ölçülerde temin edilmelidir.

Görünmeyen Engellilikler

Solunum Yolları Kronik Hastalıkları: Astım ve anfiyem gibi hastalıklar nedeniyle, solunum zorluğu yaşamalarından ötürü engellilik durumu oluşabilir.

- Bulundukları ortamda kullanılan kimyasallar veya kokular kullanılırken dikkatli ve ölçülü olunmalıdır.
- Kapalı alandaki hava için iyi havalandırma sisteminin sağlanması gerekir.

Epilepsi: Hastalık beyindeki elektrik akışının nöbetler ile aksaması ile karakterizedir. Nöbetlerde kasılma ve baygınlık durumu oluşur.

- Sesli sinyal veren cihazlar, sürekli yanıp sönen ışıklar nöbeti tetikleyebilir. İş yerinde veya yaşam alanlarında buna dikkat edilmeli önlemler alınmalıdır.

Öğrenme Zorluğu: Öğrenme zorluğu olan kişiler için yaşadıkları bu durum ömür boyu sürer. Aslında, çoğunun zekaları normal veya normalin üzerindedir. Eğitim ve iş yaşamında son derece iyi performans sergileyen bu kişiler iş ve eğitimlerinin belli bir kısmında sorun yaşayabilirler. Bu gruba dahil olan okuma engelliler arasında **Disleksi** sorunu olanlar bulunur.

Gereksinimleri:

Eğitim verirken ya da işle ilgili yönergeler verirken sözlü olarak yapmak faydalı olacaktır.

Disleksililerin okumaları için fazla zamana ihtiyaçları olabilir. Kendilerine bilgi okunarak öğretilebilir.

Bilgi ya da yönergeyi vermek için kendisine sorarak bir yol bulunmasına gereksinimi olabilir.

Sınav esnasında ya da çalışırken dikkatin dağılmayacağı sessiz ve kalabalığın olmadığı ortamlarda olunması uygundur.

Bazı öğrenme zorluğu olan kişilerde ise;

Bazı basit yönergeleri anlayamayabilirler; bir kağıda yazılmasını isteyebilirler.

Albinizm

- Cildimize, saçımıza ve gözlerimize renk veren melanin pigmentinin vücutta ya hiç bulunmaması veya çok az bulunmasına ALBİNİZM adı verilir.
- Melanin, koyu içerikli ve “ışıktan koruyucu” olarak bilinen bir pigmenttir. Melanin pigmentinin derideki temel görevi, güneşten gelen ultraviyole ışınlarını engelleyerek, derinin hasar görmesini önlemektir. Güneş ışınımı, derideki melanin pigmentinin artmasına neden olarak bronzlaşmayı ortaya çıkarır. Çoğu Albinizmli insanın vücudunda melanin pigmenti yoktur ve cildi güneşe maruz kalınca bronzlaşmaz. Bunun sonucu olarak ciltleri güneş ışığına karşı çok duyarlıdır ve uygun şekilde korunmazlarsa, yanıklar oluşabilir.

Albinizm Engelliliği

Görüş Bozukluğu

Albinizm sahibi kişiler, normal insanlar gibi görmezler. Gözde renk olmamasından kaynaklı olarak görüş bozukluğuna sahiptirler. Kişiye göre farklılık göstermekle beraber, görme oranı %5 - %10 civarındadır. Bu sebeple ülkemizde engelli bireyler olarak sınıflandırılırlar.

Albinoların Özel Gereksinimleri

Görmeye yardımcı araç kullanımı, günlük hayatlarını oldukça kolaylaştırır. Görmeye yardımcı araçların başlıcaları olarak el dürbünleri, elektronik teleskoplar ve teleskopik gözlükler sayılabilir. Az gören kişilere verilen rehabilitasyon hizmetleri de fayda sağlar. Bebeklerde dahi, güneşli havalarda mutlaka güneş gözlüğü kullanılmalıdır.

Diyabet Engelliliği

Diyabet Nedir?

- Diabetes Mellitus (DM), pankreasın yeterli insulin üretememesi veya vücudun ürettiği insülini etkili bir şekilde kullanamaması sonucu oluşan ömür boyu devam eden kronik ve insülin üreten hücrelerin azalması ile devam eden bir hastalıktır.
- İnsülin hormonu vücudumuzda olmazsa ya da etkisi bozulmuş ise şeker hücresinin içine taşınamayacağı için, glukoz kanda artarak şeker hastalığı dediğimiz kan şekeri yükselmesi (Hiperglisemi) gelişmiş olur. Bu kan şekeri yüksekliği sürekli olarak devam edecek olursa organlarımızda (sinir, göz, kalp, böbrek vs) zaman içerisinde ciddi bozukluklara neden olur.

Risk Durumları (Hipoglisemi ve ketoasidoz)

Hipoglisemi

Hipoglisemi koması dakikalar içinde gerçekleşir ve müdahale gerektirir, buna karşılık hiperglisemisi olan bir kişiye yanlışlıkla biraz daha glukoz verilse de hayati risk oluşmaz.

Acil Müdahale

Hipoglisemi nöbetinde:Hasta ağızdan gıda alabilecek durumda ise şekerli su, meyve suyu veya glukoz tablet verilmeli, hastanın şuuru kapanıyorsa en kısa zamanda bir sağlık merkezine ulaştırılması sağlanmalıdır. Şuuru kapalı olan bir hastaya bir şeyler yedirmeye çalışılmamalıdır, yiyecekler solunum yoluna kaçabilir. İnsülin kullanan hastalara mümkünse yanlarında glukagon ampul bulundurmaları ve yakın çevrelerindeki kişilere bu ilacın kullanımını öğretmeleri önerilir.

Diyabetik Ketoasidoz Nedir?

İnsülinin ileri derecede azalması ve buna ikincil karşı düzenleyici – insülin karşıtı hormonların (glukagon, adrenalin, growth hormon ve kortizol salınımlarının) artması veya bozulması nedeni ile gelişen metabolik tabloya **diyabetik ketoasidoz** denilir.

Acil olan diyabetik ketoasidoz Çok acil olan belirtiler arasında sık ve çok çok idrar yapma ihtiyacının ve çok susama sorununun devam etmesi, tekrarlayan kusmalar, ağır sıvı kaybı, **halsizlik**, kilo kaybı, yüzde kızarıklık, karın ağrısı, nefeste aseton kokusu, derin ve hızlı nefes alma, şuur kaybı, şok ve koma gibi belirtiler vardır.

Acil Müdahale

Hasta hastaneye acilen götürülür. İnsülin enjekte edilir.

Sebepler Olduğu Kronik Hastalıklar

- Kardiyovasküler Hastalıklar(Hastaların %65-70'inde görülür)
- Diyabetik Ayak Ülserleri(Ampütasyonların %50'sinin sebebidir)
- Diyabetik Retinopati(Hastaların%2'sinde körlük,%10'unda görme kaybı oluşur)

- Diyabetik Nefropati(Böbrek yetersizliği nedeniyle diyaliz hastalarının %50'si diyabetlidir)
- Diyabetik Nöropati(Uzun vadede priferik ve otonom sinir kayıpları yaşanabilir)

Diyabet Engellilik Oranları:

- a-Diyet ve oral antidiabetiklerle kontrol altına alınan, komplikasyon yapmamış Tip II Diabetes mellitus %20
- b-Komplikasyon yapmamış olan, açlık kan şekeri 200 mg'ın altında tutulabilen,ketoz ve hipoglisemi göstermeyen Tip I diabetes mellitus %30
- c-Açlık kan şekeri sürekli olarak 200 mg'ın altında tutulamayan, komplikasyon yapmış ketoz gösteren Tip I diabetes mellitus %40
- Komplikasyonlar Balthazard Formülü ile eklenir.

Ortopedik Engelliler

Ortopedik Engellilikler kaza, sinir sistemi veya kas hastalıkları ya da doğuştan oluşan anomaliler sebebi ile oluşur.

Tekerlekli Sandalye Kullanan Bireyler Nelere İhtiyaç Duyarlar?

- Rampalara
- Rampa boyunca dinlenmek için sahanlıklara
- En az 90 cm'lik genişliği olan kapılara ve yollara
- Kendi etrafında rahatlıkla dönebileceği 1.5m çaplı alanlara
- Engelli Tuvaletlerine
- Geniş asansörlere ve asansör içinde uzanıp yetişebileceği buton seviyesine
- Kapı kollarının daha aşağıda olan kulplarına
- Tüm düzenlemeler TS 9111 evrensel standartlarına göre düzenlenmelidir.

DESTEK TEKNOLOJİLER ARAÇ VE GEREÇLER

GÖRME ENGELLİLER İÇİN DESTEK TEKNOLOJİLERİ

EKRAN OKUYUCULAR

Ekran okuma programları, bilgisayarın ekranındaki yazıları okuyan, ekranda olan bitenlerle ilgili bilgiler veren, bilgisayarda olabilecek herşeyden haberdar eden programlardır.

JAWS for Windows (Job Access With Speech):

İnternete erişimi sağlayan Windows İşletim Sistemi ile uyumlu ekran okuma ve konuşma teknolojisini içermektedir.

- Metni sese ve Braille'e (Kabartma Yazı) çevirebilir.
- Braille klavye ile veri girişine olanak sağlar.
- Birçok tarayıcı ve okuyucu program ve ekipman ile uyumlu çalışır.
- MathML konsepti içinden tanımlanmamış matematiksel karakterleri okuyabilme özelliğine sahiptir.

Dünya genelinde % 85 yaygınlığa sahiptir. Türkçe alt yapısı bulunmaktadır.

NVDA (NonVisual Desktop Access)

- Microsoft Windows işletim sistemi ile çalışır.
- Kullanıcının kontrolü altında seçilmiş bir alandaki yazıyı veya ekrandaki tüm yazıyı sese dönüştürür.
- Kullanıcının kontrolü altında seçilmiş bir alandaki yazıyı veya ekrandaki tüm yazıyı sese dönüştürür. Matematiksel karakterleri okuyabilme özelliğine sahiptir.
- 43 farklı dil desteğine sahiptir. Matbu Osmanlıca yazıları okuyabilir.
- E-posta sağlayıcıları, Skype vb. iletişim teknolojileri ile uyumludur.

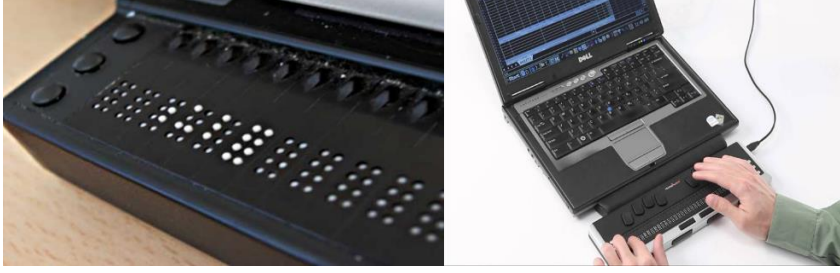
GOODFEEL NOTA OKUMA PROGRAMI

Goodfeel Programı müzik notalarını braille'e dönüştürür. JAWS for windows ile çalışır. İçinde bulunan Lime programı ile görme engelli birey kendi notasını yazabilir. Notalar orijinal hale çevirebilir ve gören kişi rahatlıkla okuyabilir. İnternette daha önceden taranmış ve dijital ortama aktarılmış nota XML formatı olmak kaydıyla kendisi inceleyebilir ve çalışabilir.

KABARTMA EKRAN/MONİTÖR NEDİR?

Aklımıza bildiğimiz bilgisayar monitörleri gelmesin. Yenilenebilir Braille ekran, üzerinde kabartma yazı satırlarını içeren yatay bir panel ve az sayıda düğmeden oluşan küçük boyutlu bir cihazdır. Kablolar yardımıyla bilgisayara bağlanabilir ve görsel ekranda beliren yazıları kabartma yazıya çevirir.

Braille Display bir Braille ekran okuyucu/monitördür. Ekrandaki yazıyı klavyeye Braille ile aktaran bir cihazdır.



FOCUS Blue

- Focus Blue Braille Monitör rahatlık ve kolay kullanım için dizayn edilmiştir.
- Doğal el hareketleriyle belgeler içinde çabucak hareket edebilme ve daha fazla verimlilik imkânı sağlar.
- Gelişmiş donanım özellikleri sayesinde eller kabartma yazı ekranı üzerinde daha az hareket eder.
- Çizelge ve grafiklerle çalışabilir.
- İnternette hızlı ve verimli dolaşılabilir.
- USB ve Bluetooth bağlantısı mevcuttur.



DOKÜMAN TARAYICI VE OKUYUCU

PEARL & OPEN BOOK

- Görme engelliler ve az görenler için doküman tarama ve okuma özelliğine sahip bir sistemdir.
- Yazılı belge kitap vs. dijital ortama aktarır, MP3 formatına dönüştürüp kaydeder.

- Bilgisayara bağıladığınız kameranın altına yerleştirdiğiniz belgeyi anında tarar, özel yazılım open book ile metni büyütebilir, kontrast sağlar, sesli okutabilir, hem ses hem metin olarak kaydedebilir.



- Otomatik modda, Pearl hareketi algılayarak ne zaman sayfa çevirdiğinizi bilir. Bu şekilde siz sayfayı çevirdikten sonra sayfanın resmini çeker.
- Saniyeler içinde dokümanı okuyabilir.
- Ciltli kitap taratabilir.
- İnternette tanımlı kütüphanelerden kitap taraması yapıp, yükleyip okuyabilir.
- Taratılan belgeler üzerine işaret koyup kolay erişim sağlayabilir.

BÜYÜTEÇLER

MASAÜSTÜ ELEKTRONİK BÜYÜTEÇ

- TOPAZ XL HD** bir masaüstü elektronik büyüteçtir.
- Yazıları büyütür, görüntü üzerinde kontrast ve parlaklık ayarları sağlar.
- Dahili HD ekran ile yüksek görüntü kalitesi, daha iyi okuma imkanı sağlar.
- Bilgisayarınıza bağlanabilir, Open Book yazılımları yardımıyla tek tuşla doküman taranabilir ve okutulabilir.



TAŞINABİLİR ELEKTRONİK BÜYÜTEÇ

SAPPHIRE

- Her tür belgenin üzerine konulur, yazılar 3-4 kattan 16 kata kadar büyür.
- Dokunmatik ve otomatik odaklanma sayesinde netlik ayarını kendi yapar.

- 23 farklı renkte yüksek kontrast ayarı ile, metin ve fon renkleri gözünüze uygun olacak şekilde ayarlanabilir.
- Ayağı ile kullanıldığında kamera altında notlar alınabilir.
- Evinizdeki televizyona bağladığınızda daha da büyüterek görebilirsiniz.



RUBY 7 HD

7 inç ekrana sahiptir, 24 kat yazı ve görüntüyü büyütebilir.



UZAK/YAKIN GÖRÜNTÜ SİSTEMLERİ

- Evde, işte, okulda doküman okuyabilir, oturduğunuz yerden tahtanın, panonun görüntüsünü ekranınıza taşıyabilir.
- Kamera görüntüsü üzerinde kişiselleştirmeler yaparak daha iyi görme ve okuma kalitesi elde edilebilir.



EKRAN BÜYÜTME PROGRAMI

MAGIC for Windows: Az görenlerin bilgisayar ve internet kullanımını kolaylaştıran ekran büyütücü yazılımdır.

- Parlamayı ortadan kaldırabilir.
- Ekran kontrastını özelleştirebilir.
- Ekrandaki yazıları, metinleri yazı fontunu ve rengini kendinizin belirlediği ayrı bir pencerede görüntüleyebilir, daha kolay ve verimli okuma yapılabilir.



SESLİ KİTAP OKUMA CİHAZI

EYE PAL ACE/ROL

- Taşınabilir tarayıcı, okuyucu
- Metin üzerine konulduğunda metni sesli olarak okuyabilir.
- <https://www.youtube.com/watch?v=zNMJR34IFkQ> linkinden izleyebilirsiniz.

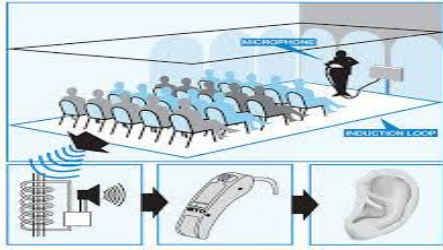


İŞİTME CİHAZLARI

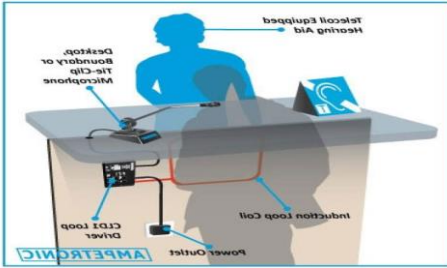
FM İNDÜKSİYON DÖNGÜSÜ

- İndüksiyon döngü sistemleri, özel olarak geliştirilmiş bir amplifikatör aracılığıyla **mevcut sesleri manyetik dalgalara dönüştürür**. İşitme cihazı kullanıcıları, cihazda bulunan 'telecoil' mekanizması sayesinde bu manyetik dalgaları hiçbir ek ürüne gereksinim duymadan algılayabilirler. İşitme cihazı kullanıcısı, hizmet noktasında uluslararası indüksiyon döngü işaretini gördüğü zaman, **cihazını 'T' ya da eğer varsa 'M/T' pozisyonuna getirir**. Böylece işitme cihazı etrafta bulunan gürültü veya boğuk sesleri değil, sadece ID sisteminden gelen manyetik dalgaları iletmeye başlar. Bu sayede kullanıcı, konuşan kişiyi hiçbir zorluk çekmeden dinleyebilir. Gelişmiş ülkelerde ID sistemleri yaygın olarak kullanılmakta ve **bina inşaat yönetmeliklerinin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir**. Sinemalardan konser salonlarına, şirket toplantı odalarından okul dersliklerine kadar pek çok yerde İD sistemlerini görebilirsiniz.

SALON TİPİ



BANKO TİPİ



İşitme Engelliler İçin Akıllı Telefon

- Özel yazılımlar ile tarafından gönderilen titreşim sinyalleri aracılığıyla iletişim kurarlar.
- Yazılı ve görüntülü mesajlaşma programları kullanırlar.

TEKERLEKLİ SANDALYE TEMİNİ (Özellikli Motorsuz)

- Ayakta durmak ve/veya yürümek için alt ekstremitelerini kullanamayacak hastalığı veya sakatlığı olduğu Ortopedi ve Travmatoloji, Beyin Cerrahisi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon, erişkin veya çocuk Nöroloji uzman hekimlerinden biri tarafından düzenlenecek uzman hekim raporu ile belgelenenlere bu hekimlerce reçete edilmesi halinde SUT eki Ek-5/C Listesinde belirtilen bedeller doğrultusunda SGK tarafından karşılanır.

TEKERLEKLİ SANDALYE TEMİNİ (Akülü)

7.3.12.F- Akülü tekerlekli sandalye temini

(1) Ayakta durmak ve/veya yürümek için alt ekstremitelerini kullanamayacak hastalığı veya sakatlığının yanında;

- a) El, ön kol ve kolun tek taraflı fonksiyonuna mani olan haller veya
- b) Kalp yetmezliği veya koroner arter hastalıkları veya
- c) Kronik obstrüktif akciğer hastalıkları;

(2) Yukarıda sayılan hastalıklar gibi tekerlekli sandalyeyi hareket ettirememesi ya da hareket ettirmesi halinde kişinin sağlığının tehlikeye gireceği durumlarda, bu durumlarının Ortopedi ve Travmatoloji, Beyin Cerrahisi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon, erişkin veya Çocuk Nöroloji uzman hekimlerinden birinin ve kalp yetmezliği veya koroner arter hastalıkları varsa ayrıca Kardiyoloji uzmanı, adı geçen branşta hekim yoksa dâhiliye uzmanı; kronik obstrüktif akciğer hastalıkları varsa ayrıca Göğüs Hastalıkları uzmanı, adı geçen branşta hekim yoksa Dahiliye uzmanının yer aldığı; mental fonksiyonlar yönünden akülü tekerlekli sandalye kullanıp kullanamayacağı hususunun ayrıca belirtildiği; sağlık kurullarınca düzenlenen sağlık kurulu raporuyla, tevsik edilmesi koşuluyla, akülü tekerlekli sandalye bedelleri (SGK) kurumca ödenir. 12 yaş altı hastalarda yukarıdaki şartlar sağlansa bile akülü tekerlekli sandalye bedelleri kurumca ödenmez.

ENGELLİ ASANSÖRLERİ

- Dikey Ulaşım Platformları (Kapalı ve Açık Tip)



MERDİVEN SİSTEMLERİ



MERDİVEN TIRMANMA SİSTEMLERİ



- <http://www.engelliasansorsistemleri.com/?Lang=TR&Syf=25&video=146113>
 - <http://www.engelliasansorsistemleri.com/?Lang=TR&Syf=25&video=146116>
- linklerinden izleyebilirsiniz.

SEYYAR LİFTLER



- <http://www.engelliasansorsistemleri.com/?Lang=TR&Syf=25&video=146122>
- linkinden izleyebilirsiniz.

SESLİ YÖNLENDİRMELER

EYBİS

Akdeniz, Kastamonu ve Dumlupınar Üniversitelerinin ortaklaşa çalışması ile oluşturulan bir yazılımdır. Görme engellilere bulundukları ortamda navigasyon desteği sağlar.

Android ile çalışabilir. Ücretsizdir.

IOS ile kullanabilmek için «blindsquare» uygulaması indirilir. Düşük bir bedel karşılığı satın alınır.

Dış mekânda kullanılır. Harita kurumun kendisi tarafından hazırlanır. Lokal GPS kullanıldığı için güvenlidir.

Bina içinde kullanmak için erişilmesi istenilen yerlere bluetooth cihazları takılarak navigasyon sağlanır.

- **Sesli Adımlar**

Görme engellilerin akıllı telefonları üzerinden konum belirtme, mağaza ve tuvalet, çıkış, danışma gibi alanlara sesli olarak yönlendirilmesini sağlar. Kampüslerde kullanılması da amaçlanmaktadır.

- **Sesli Göz**

Bu cihaz tanımlanması gereken noktalara önceden yerleştirilen bilgi vericilerden alınan bilgiyi kullanıcıya iletir. Engelli birey isterse el cihazını kapıdaki bilgiye yönelterek sesli olarak duyabilir. Eğer kalabalık ortamda ise sadece kulaklığı ve gözlüğü takarak herhangi bir şekilde elini meşgul etmeden başını çevirdiği tarafta kapıları, sokakları, binaları ve bunlarla ilgili bilgileri kulaklığından sesli olarak duyabilir.

ENGELLİLİKLE İLGİLİ YASALAR VE HAKLAR

Bu bölümde konuyu üniversite yaşamı bağlamında ele aldığımızda öğrenciler açısından eğitim, çalışanlar açısından iş yaşamında ve en genel itibari ile bilinmesi gereken yasalar yer almaktadır:

- Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu
- Anayasa Hukuku Çerçevesinde Engelli Hakları
- İş Hukuku Çerçevesinde Engelli Hakları
- Medeni Hukuk Çerçevesinde Engelli Hakları
- Ceza Hukuku Çerçevesinde Engelli Hakları

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ

- Türkiye taraf ülke olarak 2009 yılında bu sözleşmeyi imzalamış ve TBMM'den geçmiştir. Bu sözleşmedeki maddeler kanun hükmündedir.

Çünkü;

« **Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletler arası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.** (1982 Anayasası Madde 90)»

Genel İlkeler Madde 3

- a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıkları da dahil olmak üzere, kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- (b) Ayrımcılık yapılmaması;
- (c) Topluma tam ve etkili katılım ve dahil olma;
- (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- (e) Fırsat eşitliği;
- (f) Erişilebilirlik;
- (g) Kadın ve erkek arasında eşitlik;
- (h) Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması.

Bilinç Yükseltme Madde 8-1/a,c; 2/a,b

- 1-(a) **Aile dâhil, toplumun her kesiminde** engellilere ilişkin **bilinç yükseltmek** ve haklarına ve onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

- (b) Yaşamın her alanında, engellilere yönelik, klişelerle, önyargılarla, zarar verici uygulamalarla, cinsiyet ve yaş temelli **ayırıcı davranışlarla mücadele etmek**;
- (c) Engellilerin **kapasiteleri ve katkıları** hakkındaki farkındalık yaratmak.
- 2-a) (iii) Engellilerin becerilerinin, meziyetlerinin, yeteneklerinin **işyerlerine ve iş piyasasına katkılarının tanınmasını teşvik etmek**;
- (b) Erken yaştan itibaren tüm çocuklar dahil olmak üzere **eğitim sisteminin tüm aşamalarında engellilerin insan haklarına saygıyla yaklaşılmasını teşvik etmek**;

Erişilebilirlik- Madde 9

- (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler erişilebilir kılınmalı;
- (d) Kamuya açık binalarda ve diğer tesislerde Braille ve anlaşılması kolay formda işaretleme sağlamak;
- (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımları ve vasıtaları sağlamak;

Düşünce ve İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişim –Madde 21

- (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle, güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;
- (e) İşaret dilinin kullanılmasının tanınması ve teşvik edilmesi

Eğitim- Madde 24/2

- (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul **uyumlaştırmanın** yapılması;
- (d) Engellilerin genel eğitimden etkili şekilde yararlanabilmeleri için, genel eğitim sistemi içinde **ihtiyaç duydukları desteği almaları**;
- (e) Engellilerin eğitime dâhil olması hedefine uygun olarak, **bireye özgülenmiş etkili destekleyici tedbirlerin akademik ve sosyal gelişimi azamileştiren ortamlarda sağlanması**.

Eğitim- Madde 24/3

- (a) **Braille** ve diğer biçemlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesine, beden dilinin, iletişimin alternatif araçlarının ve biçimlerinin, yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesine ve **akran desteği ve rehberlik hizmeti verilmesine yardımcı olunması**;
- (b) **İşaret dilinin öğrenilmesine** ve sağırların dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

- (c) Kör, sağır veya hem kör hem sağır olanların, özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini azamileştiren ortamlarda sunulmasını sağlamak.

5378 SAYILI ENGELLİLER KANUNU (2005)

İstihdam-Madde 14

- **İşe alımda;** iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde engellilerin **aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz.**
- Çalışan veya iş başvurusunda bulunan engellilerin karşılaşılabileceği **engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılması zorunludur.** Engellilik durumları sebebiyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan engellilerin istihdamı, öncelikle korumalı işyerleri aracılığıyla sağlanır.
- **5378 SAYILI ENGELLİLER KANUNU**
Eğitim-Madde 15 **Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez.** Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve engelli olmayanlarla **eşit eğitim imkanı** sağlanır.
- Engelli üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için Yükseköğretim Kurulu bünyesinde araç-gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, engellilere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının hazırlanmasının temini gibi konularda çalışma yapmak üzere Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezi kurulur.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU KANUNU

Ayrımcılık Yasağının Kapsamı – Madde 5

- Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.
- Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.

ANAYASA HUKUKU ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ HAKLARI

ENGELLİ BİREYİN MADDİ VE MANEVİ VARLIĞININ DEVLET TARAFINDAN KORUNMASI:

- Türkiye Cumhuriyeti **“sosyal hukuk”** devletidir. Sosyal devlet, engelli bireyin maddi ve manevi varlığını korumak, **topluma kazandırılmasını sağlamak**, kimseye muhtaç olmadan yaşamlarını sürmelerini sağlamak ve engelli bireyi bu anlamda geliştirmekle yükümlüdür (1982 Anayasası 2. Madde).

EĞİTİM HAKKI:

- Engelli bireyin özel eğitime ihtiyacı bulunmakta ise, devlet bu **eğitimi sağlamak ve engelli bireyin topluma yararlı bir birey olabilmesi** için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (1982 Anayasası 42 / 8. Madde).

ÇALIŞMA HAKKI:

- Çalışma engelli olsun veya olmasın her Türk vatandaşının hakkı olduğu kadar ödevidir. (1982 Anayasası 42 / 8. Madde). Ancak devlet bedeni veya ruhi yetersizliği olanların **çalışma şartlarını özel olarak korur.**(1982 Anayasası 50 / 2. Madde).

KAMU HİZMETİNE GİRME HAKKI:

- Her Türk vatandaşı kamu hizmetine girme hakkına sahiptir. Hizmete almada, **görevin getirildiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.** Buna göre engelli bireyler, kamu hizmetinde **kendi niteliklerine uygun işlerde** çalışabilirler. (1982 Anayasası 70 / 2. Madde).

AYRIMCILIK YASAĞI

- “Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrımcılık yapılamaz (1982 Anayasası 10/1. Madde).
- Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. (1982 Anayasası 10. Madde Ek Fıkra).”

İŞ HUKUKU ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ HAKLARI

EŞİT DAVRANMA İLKESİ

- “İş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, **engellilik**, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı **ayırım yapılamaz.** (İş Kanunu Madde 5 – (Ek: 6/2/2014-6518/57 md.).

ENGELLİ VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRMA ZORUNLULUĞU

- “İşverenler, **elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört** engelli ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi veya 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu veya 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu kapsamına giren ve askerlik hizmetini yaparken 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesinde sayılan terör olaylarının sebep ve tesiri sonucu malul sayılmayacak şekilde yaralananları meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır
- Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. **Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar,**

çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür. Oranın hesaplanmasında yarım kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olanlar tama dönüştürülür. **İşyerinin işçisi iken engelli hâle gelenlere öncelik tanınır.**

- Bir işyerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan **maluliyeti ortadan kalkan işçiler eski işyerlerinde tekrar işe alınmalarını** istedikleri takdirde, işveren bunları eski işleri veya benzeri işlerde **boş yer varsa derhal, yoksa boşalacak ilk işe başka isteklilere tercih ederek,** o andaki şartlarla işe almak zorundadır. Aranılan şartlar bulunduğu halde işveren iş sözleşmesi yapma yükümlülüğünü yerine getirmezse, işe alınma isteğinde bulunan eski işçiye altı aylık ücret tutarında tazminat öder.

ENGELLİ VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRMA ZORUNLULUĞUNA AYKIRILIK

- “Bu Kanunun 30 uncu maddesindeki hükümlere aykırı olarak engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her engelli ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için **binyediyüz Türk Lirası idari para cezası** verilir. **Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz** (İş Kanunu Madde 101)”

MEDENİ HUKUK ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ HAKLARI

MANEVİ TAZMİNAT TALEP ETME HAKKI:

- Kişilik hakları hukuka aykırı bir fiil dolayısıyla saldırıya uğrayan engelli bir birey, manevi tazminat davası açabilir. Bu durumda, gerçekleşen zarar kişinin manevi dünyasında gerçekleştiği için, gerçekleşen zarar para ile ölçülemez niteliktedir.
- “**Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.** Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir (Borçlar Kanunu 58. Madde)”

CEZA HUKUKU ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ HAKLARI

NEFRET VE AYRIMCILIK SUÇU:

- “(1) Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, **engellilik**, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;
- a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,
- b) **Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,**
- c) **Bir kişinin işe alınmasını,**
- d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını, **engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.** (Türk Ceza Kanunu 122- Değişik: 2/3/2014- 6529/15. Madde)”

HAKARET SUÇU:

- “(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...) (1) veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir. (Türk Ceza Kanunu 125. Madde)”

ENGELLİ ÖĞRENCİNİN SORUMLULUKLARI

Mevzuatımıza göre kayıt yaptıran aday engelli öğrenci, engel durumunu belirten bir belge sunmak zorunda olmamakla birlikte, öğrencinin engel durumuna uygun, **daha kaliteli ve verimli bir eğitim verilmesini temin etmek açısından**, öğrencinin engel durumunu eğitim göreceği kuruma bildirmesi daha uygun olacaktır.

ENGELLİ ÇALIŞANIN İŞÇİ STATÜSÜNDE OLMASI HALİNDE SORUMLULUĞU

- Engelli çalışan işçi, engeline uygun olarak belirlenen, yapmakla ödevli olduğu görevi yapmakla yükümlüdür.
- Engelli çalışan işçinin **“işini özenle yapmak”** ya da **“işverenin talimatlarına uymak”** borcuna uygun olmayan davranışlarda bulunması durumunda da işveren iş sözleşmesini **haklı sebeple feshedebilir (İş Kanunu md.25/II-h).**
- İşverenin, iş sözleşmesini haklı sebeple feshedebilmesi için gerekli şartlar şunlardır: a.) **Engelli işçinin görevini yapmadığı ve yapması gerektiği kendisine hatırlatılmalı, bir başka deyişle bu hususta uyarılmalıdır.** b.) **Engelli işçinin ödevli olduğu görevi yapmamakta ısrar etmesi** c.) **Bu görevin kanundan veya iş sözleşmesinden doğması** d) **Görevin gereği gibi yapılmaması**

ENGELLİ ÇALIŞANIN DEVLET MEMURU STATÜSÜNDE OLMASI HALİNDE SORUMLULUĞU

- Engelli çalışanın devlet memuru statüsünde olması halinde, engelli devlet memuru çalışanlar kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar (Devlet Memurları Kanunu madde 11)
- Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde**, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında **kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak, uyarı cezasını gerektirmektedir (Devlet Memurları Kanunu madde 125/A/a).**
- Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde**, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak, kınama **cezasını gerektirmektedir (Devlet Memurları Kanunu madde 125/B/a).**
- Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek**, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak, aylıktan kesme **cezasını gerektirmektedir (Devlet Memurları Kanunu madde 125/C/a).**

ENGELLİ BİREYLERLE DOĞRU İLETİŞİM

ENGELLİ BİREYE HİTAP ETME VE İLETİŞİME GEÇME

- **Normal davranın!**
- Engelli bireyin bizzat kendisi ile iletişim kurun. Yanında bulunan kişi veya refakatçiyi iletişim kurmak için aracı olarak kullanmayın.
- Engelli engelsiz herkes eşittir, ihtiyaçları karşılandığı müddetçe hayata **aktif katılımını sağlayın.**
- Kırıcı olabilecek sözlerden kaçının: **'Tekerlekli sandalyeye mahkûm/bağlı, özürlü, sakat vb.'** Engelli olmayan birey için 'normal' kelimesini kullanmayın; 'engelli olmayan/kısıtlılığı olmayan birey' tanımlamalarını kullanın.
- Kendi düşüncelerinizle hareket etmeyin. Örneğin; tekerlekli sandalyedeki kişinin sizin yardımınıza ihtiyacı olduğunu düşünüp bireyin isteği olmadan yardım etme girişiminde bulunmayın. Yalnızca bir zorluk çektiğine şahit olursanız yardım teklifinde bulunun. **Yardım etmek için izin isteyin.**
- Kullanılan **tekerlekli sandalye veya baston gibi araç gereçler engelli bireyin vücudunun bir parçası gibidir. Dokunurken dikkatli olun.** Haber vermeden tekerlekli sandalyeyi hareket ettirmeyin. Tekerlekli sandalyeyi en iyi engelli bireyin kendisi kullanabilir. Onun yönlendirmeleri ile ilerleyin.
- Görme engelli bireyin rehberliğini yapan köpeğe dokunmayınız oynatmaya çalışmayınız. Rehber köpeği görevinden alı koymayınız.
- Görme engelli bireyin yanına gittiğinizde **kendinizi tanıtınız** ya da kendisini **bilgilendirmeden yanından ayrılmayınız.** Ayrılmadan önce bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sorunuz.
- Görme engelli bireye girdiği **ortamdaki kişileri tanıtınız**, bulunduğunuz **mekânı betimleyiniz.**

GÖRME ENGELLİ BİREYE EŞLİK ETME

Görme engelli bireye yardımcı olmadan **önce izin isteyiniz.** Uygun görürse bir **adım önünde durarak koluna girmesini sağlayınız.** Siz onun koluna girmeyin, çünkü dengesini kaybetmesine sebep olabilirsiniz.

Yürümeye başlamadan önce haber verin.



Dar bir yerden geçmeniz gerekiyorsa, dar yere geldiđinizi haber veriniz.

Arkanıza geçmesini sağlayınız ve omuzunuzu tutarak sizi takip etmesini isteyiniz.



Görme engelli bireyi yönlendirdiğiniz sandalyeyi betimleyiniz. Büyük mü küçük mü? Sert mi yumuşak mı? Kol konulacak yerleri var mı, sırt dayayacak yer var mı?



Bir kapının önüne geldiğinizde haber verin. Bazı kapılar açıldığında kendiliğinden kapanır, bu nedenle kapının önünde siz olun, engelli birey arkanızda kapı kolunun olduğu tarafta dursun.



Görme engelli bireye merdivenlerde eşlik ederken iniyor veya çıkıyor olduğunuzu söyleyin.

Trabzanı tutması için yardımcı olun.

Trabzanlarda sizin elinizi takip ederek merdivende ilerlemesini sağlayın.



Göz Teması Kullanın

Tekerlekli sandalyedeki bireyle birlikte iken onun göz hizasına gelmek için eğilin ya da çömelin.



Mahremiyet

Engelli birey kendisi anlatmadıkça, kısıtlılığı hakkında merak ettiklerinizi sormayın.

Bırakın, isterse kendisi anlatsın.

Sesinizi ayarlayın

Ses tonunuz herhangi bir bireyle olduğu gibi olsun. Ses seviyenizde abartı olmasın.

Kelimelerinizi seçerken abartıdan uzak durun.

- Kulağında işitme cihazı olan engelli bireyle konuşurken sesinizi yükseltmenize gerek yoktur.
- Görme engelli kişi de sizi duyabilir; ses yükseltmenize gerek yoktur

İşitme Engelli Bireylerle Konuşma

İşitme engelli bireyle konuşurken **dudak hareketlerinizi** görmesinin aksamayacağı şekilde durun.

İşitme engelli bireyle konuşmaya başlamadan **önce dikkatini üzerinize çekin**. Bunun için duruma göre elinizi ona hitaben uzatın, omuzuna hafifçe dokununuz.

İşitme engelli olan bireyin olduğu sınıfta **yüzünüz öğrenciye dönük** anlatın.



ENGELLİ BİREYE DİKKATLİ DAVRANMA

- Tekerekli sandalyedeki engelli bireyden eşyalarınızı taşıması için kendisine bırakmayın.
- Bir toplantı veya etkinlik düzenliyorsanız engelli bireyleri göz önüne alarak **erişilebilirliği sağlayın**. Aksi bir durum halinde engelli bireyi önceden bilgilendirin.
- **İşitme engelli birey** onları da içeren karar almaya dahil olmak ister, **onun yerine kararlar almayınız**.

Kısa boyluluk

Kısa boy engelliliği olan bireye , bu sorunu olmayanlara yapıldığı gibi iyi niyet ya da şaka yaparkenki gibi başını sıvazlamayın veya başından öpmeyin.

Kısa boy engelliliği olan bireylerle göz teması için ya biraz geride durup bakın ya da eğilin.

Konuşma zorluğu olanlar

Kekeme birisiyle konuşurken **cümlesini tamamlaması için kendisine zaman tanıyın**.

Konuşma bozukluğu olan engelli bireye onu anlamadığınızı söylemeyin, anladığınız kadarını **farklı bir ifadeyle siz tekrar edin**.

Serebral Palsili Bireyler

Serebral Palsisi olan bireylerin sinir sistemlerindeki hasarları neticesinde kas kontrolü zorluğu ve konuşma güçlüğü yaşarlar. Bir serebral palsisi olan bireyle karşılaştığınızda sarhoş ya da bir aciliyet arz eden bir sağlık sorunu olduğunu düşünebilirsiniz. Durumu gözlemlmek için kendinize zaman tanıyın.

Motor hareket bozuklukları

Tourette sendromu olan bireyler istemsiz sesler çıkarabilir veya tikleri olur. Bir Tourette sendromu olan bireyle konuşurken bir takım sesler çıkarırsa , bitmesini bekleyin ve sohbete sakın bir şekilde devam edin.

Görünmeyen Engellilikler

AIDS, Bazı Kronik Hastalıklar

- Çoğu AIDSli bireyler kendilerini damgalanmış hissederler. Kabul gördüğünü ifade eden basit bir el sıkma bu kişilere çok şey ifade edecektir.
- Görünmeyen engelliliği olan kişilerin olduğunu unutmamak gerekir. Bu kişi beklenmedik bir talepte bulunursa örneğin sıra beklerken öncelik istemek, dinlenmek için talepte bulunmak vs öncelik tanıyınız.

Öğrenme Zorluğu

- Öğrenme engeli olan disleksili bireyler yazılı metin okumada zorlanırlar. Sözlü açıklamalarla yardımcı olunabilir ve fazladan zaman verilebilir.
- Bazı öğrenme engeli olan bireyler bilgiyi işitsel olarak alamayabilir. Bu durum halinde bilgi kendisine yazılı olarak verilebilir.

Zihinsel Engelliler

Konuşurken

- Bir şey anlatırken parçalara bölerek anlatmak gerekir.
- Zihinsel engellilerle konuşurken açık, basit,somut ifadeler kullanın.
- Zihinsel engellilere bir konuda bilgi verecekseniz birkaç defa ve örnekler vererek açıklayınız.
- Zihinsel engelli bireylerle konuşurken bebekle konuşmuş gibi konuşmayın.

Karar alırken

- Unutmayın, zihinsel engelli birey de bir yetişkindir. Kendisi ile ilgili daha olağandışı bir şey yoksa, kendi kararlarını almasına mani olmayınız.